

LÜBNAN YÜRÜTME KRİZİNDE GÜNCEL DURUM: İRAN-SUUDİ NORMALLEŞMESİ VE KATAR'IN GİRİŞİMLERİ

SOHAIB JOHAR

Gazeteci ve Yazar

LÜBNAN

“

Arabulucu sıfatıyla Katar Dışişleri Bakanı Danışmanı Muhammed bin Abdülaziz el-Huleyfi söz konusu görüşmeden bir ay önce Beyrut'u ziyaret etmiş ve planlanan yol haritası hakkında Lübnan'daki tarafların görüşlerini almış ve tarafları bilgilendirmiştir.

”

Geçtiğimiz 6 Mart günü Tahran-Riyad ilişkilerini normalleştirmek üzere Çin'in başkenti Pekin'de tarafların üst düzey yetkilileri bir araya gelerek bir anlaşma imzalamıştır. Bu noktada Çin tarafından desteklenen Suudi Arabistan-İran anlaşmasının, Lübnan'daki siyaset üzerinde etki oluşturacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda yıllardır mali ve ekonomik bir yıkımla karşı karşıya olan ülkede aylardır cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan kriz, bu sefer özellikle Hizbullah ve Şii Emel Hareketi'nin Suriye rejimi ile bağlantılı olan Lübnan eski İçişleri Bakanı Süleyman Françiy'e cumhurbaşkanlığı seçiminde desteklerini açıklamalarıyla ivme kazanmıştır.

LÜBNANLILARIN NORMALLEŞMEYE BAKIŞI

Lübnan Güçleri, İlerici Sosyalist Parti, Değişim İçin Temsilciler Bloğu ve Sünni temsilciler den oluşan muhalefet, Franciye'nin cumhurbaşkanı olmasını reddetmekte ve

buna imkân verecek meclis oturumunun gerçekleştirilmesini engelleme noktasında ısrarcı olmaktadır. Franciye, reformcu görüşlere ve siyaset anlayışına sahip olduğundan Hristiyan, Sünni ve Dürzilerin desteğini kaybetmiştir. Soruna taraf olan dış güçler ise çözüm

olarak yeni bir cumhurbaşkanının seçilmesi ve istisnai yetkilere sahip bir hükümetin kurulması için çaba sarf etmektedir. Buradan hareketle Fransa, ABD, Katar, Suudi Arabistan ve Mısır temsilcileri, geçtiğimiz şubat ayı başlarında Paris'te beşli ülke grubu bir araya gelerek cum-

hurbaşkanı ve hükûmetin nitelikleri ve görevlerini içeren bir "yol haritası" oluşturmuşlardır. Bu minvalde, arabulucu sıfatıyla Katar Dışişleri Bakanı Danışmanı Muhammed bin Abdülaziz el-Huleyfi söz konusu görüşmeden bir ay önce Beyrut'u ziyaret etmiş ve planlanan yol haritası hakkında Lübnan'daki tarafların görüşlerini almış ve tarafları bilgilendirmiştir.

Sorunun tarafları, özellikle Suudi Arabistan-İran anlaşmasının Lübnan'a yansımalarının kendi çıkarlarına uygun şekilde gerçekleşmesini beklemektedir. Dolayısıyla taraf olan farklı siyasi güçlerin ülkenin geleceği bakımından önemli bir sınavla karşı karşıya olması son derece muhtemeldir. Hizbullah ve müttefikleri meseleyi bir yandan İran ve Suriye arasında bölgede bir uzlaşma sağlanmaması diğer yandan Arap ve Körfez ülkeleri arasında başlayan çözüm süreci bağlamında ele almaktadır. Görüşmelerde cumhurbaşkanlığı ile hükümet başkanlığı için "takas" anlayışının izleneceği, yani Hizbullah adayı için cumhurbaşkanlığına karşılık, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerine yakın bir figür için de hükümet başkanlığının dayatılabileceği öngörülmektedir. Diğer tarafa göre, Hizbullah'ın adayının Paris'te beşli ülke grubu tarafından belirlenen koşullara ve Lübnan ile ilgili taraflardan beklenen şartlara uymadığı aktarılmaktadır. Dolayısıyla bu uyumsuzluk ışığında Hristiyan-Sünni uzlaşmasının sağlanmaması hâlinde, Hizbullah'ın cumhurbaşkanlığı için bağımsız bir figürü kabul etmek zorunda kalacağı düşünülmektedir. Böylelikle, taraflar arasındaki siyasi inatlaşma durumu devam etmektedir.

“
Katar'ın soruna yaklaşımı yeni gelişme değildir. Bu yaklaşım, Doha'nın yıllar önce başlattığı ve Lübnan ile İsrail arasındaki deniz sınırlarını belirleme anlaşmasıyla sonuçlanan girişimin devamı niteliğindedir.”

Öte yandan geçtiğimiz hafta cumhurbaşkanlığı dosyasındaki bu monotonluğu diplomatik alanda atılan üç adım bozmuştur. Bunlardan ilki ve en önemlisi Suudi Arabistan'ın Lübnan Büyükelçisi Velid bin Abdullah el-Buhari'nin Hizbullah'ın adayı da dâhil olmak üzere Lübnan'daki önemli siyasi şahsiyetlerle gerçekleştirdiği temaslar olmuştur. İkinci adım Washington'un, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan bir açıklama ile ülkeyi birleştirmek için bir cumhurbaşkanının seçilmesi çağrısında bulunarak bu alanda ilk defa doğrudan bir adım atmış olmasıdır. Son olarak ise Dışişleri Bakanlığı ile istihbarattan yetkililerin yer aldığı Katarlı bir heyetin taraflar arasında iletişim köprüsü kurarak cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda çözüm girişimlerini yeniden canlandırmak amacıyla Beyrut'ta temaslarda bulunmasıdır. Söz konusu heyet, Doha'nın krizden çıkış yolu sunabilmesi ve uzlaşmaya dayalı bir biçimde cumhurbaşkanının seçilmesi, başbakanın atanması ve ikinci aşamada hükümetin kurulmasında somut çözüm için tarafların görüşlerini almıştır.

Esasen Katar'ın soruna yaklaşımı yeni gelişme değildir. Bu yaklaşım, Doha'nın yıllar önce başlattığı ve Lübnan ile İsrail arasındaki deniz

sınırlarını belirleme anlaşmasıyla sonuçlanan girişimin devamı niteliğindedir. Heyetin ziyareti, Katar'ın bu doğrultuda attığı adımların üçüncü aşamasını teşkil etmektedir. İlk olarak, geçtiğimiz mart ayı ortasında, Danışmanı Abdülaziz el-Huleyfi ve bakanlık kabinesinin üyelerinden oluşan heyet, siyasi şahsiyetlerle bir dizi görüşmede bulunmak üzere Beyrut'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Heyet tarafından yapılan temaslarda, el-Huleyfi'nin nisan ayı başlarında Lübnan'a gerçekleştirdiği ziyaretin ön hazırlığı yapılmıştır. Katarlı danışman ise muhataplarıyla Beyrut'ta gerçekleştirdiği görüşmelerde, tüm Lübnanlılar arasında daha geniş bir mutabakata varılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Söz konusu ziyaret, sorunun çözümüne yönelik olarak yapılabilecek girişime ve bunun şemasına dair kararın Doha'da alınabilmesi için, çeşitli aktörlerle istişare etmeyi amaçlamıştır.

Bu çerçevede, kısa süre önce bir Katar delegasyonu, başta Hizbullah Yetkilisi Ali Hasan Halil, Meclis Başkanı Nebih Berri, Özgür Yurtsever Hareketi Lideri Cibran Besil ve Lübnan Kuvvetleri Lideri Semi Caca olmak üzere soruna ilgili siyasi aktörler ile istişarelerde bulunmuştur. Bu bağlamda Muhalefet ve Değişim Güçleri'nin en önde gelen isimlerinden Süleyman Franciye ve İbrahim Mneimneh ile birer röportaj gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarla birlikte taraflar arasındaki ortak paydaları belirlemek ve cumhurbaşkanı adayı üzerinde anlaşmaya varmak üzere temel oluşturulması amaçlanmıştır. Katarlı yetkililer, taraflar arasında yapılan arabuluculuk girişimleri

sonucunda Lübnan Silahlı Kuvvetler Komutanı Korgeneral Joseph Avn'ı ortak aday olarak önermişlerdir. Katar'ın gösterdiği girişimlerin temelinde, Besil ve Caca liderliğindeki Lübnanlı gruplar ve muhaliflerle ilişkilerin saygın bir çerçevede yürütülmesi yatmaktadır. Bu bağlamda, Hizbullah ve İran ile diyalog kurabilen tek Körfez ülkesinin Katar olması hususu önemli bir rol oynamıştır.

“

Cumhurbaşkanının belirlenmesi konusunda varılacak mutabakatın başbakan ve hükümet konusunda da uzlaşmayı gerektirdiği düşünüldüğünde, Katar'ın bu süreci ihmal etmediği ve görüşmelerinde bu konuyu da dikkate aldığı söylenebilir.

”

LÜBNAN'DA YÜRÜTMENİN BELİRLENMESİNDEKİ TEMASLAR VE KATAR'IN GİRİŞİMLERİ

Katar heyeti, Hristiyan temelli aktörlerin Lübnan Silahlı Kuvvetler Komutanı Joseph Avn'ın cumhurbaşkanlığı pozisyonuna yönelik tutumunu değerlendirmek istemiştir. Basil hariç, Süleyman Franciye olarak bilinen Beşar Esad'ın adayına karşı çıkan tüm siyasi güçler, ordu komutanının cumhurbaşkanlığına getirilmesini, ABD-Suudi desteğinin alınması ve gelecekte Hizbullah'ın da mutabakata eklenmesi koşuluyla Avn'ı kabul etmektedir. Öte yandan, İslami unsurlar, özellikle Sünniler arasındaki ilişkinin tarihsel olarak olumlu olduğu dikkate alındığında, Avn'ın devlet başkanlığından ra-

hatsızlık duymamaktadır ancak bunun rahat bir şekilde gerçekleştirilmesi için bu konuda ulusal bir mutabakat sağlanmasının ve bölgesel ve uluslararası güçlerin desteğinin alınmasının şart olduğu düşünülmektedir. Cumhurbaşkanı'nın belirlenmesi konusunda varılacak mutabakatın başbakan ve hükümet konusunda da uzlaşmayı gerektirdiği düşünüldüğünde, Katar'ın bu süreci ihmal etmediği ve görüşmelerinde bu konuyu da dikkate aldığı söylenebilir. ABD ve Suudi Arabistan Katar ile görüş birliği içerisinde, bir grup isim üzerinde çalışmaya başlanması için girişimde bulunurken, bu pozisyona seçilecek kişinin Lübnan ekonomisini çökme noktasına getiren yolsuzluk skandallarına bulaşmamış birisi olması hususunda uluslararası aktörler arasında görüş birliği de dikkat çekicidir. Başbakanlık için ortaya atılan isimler arasında Birleşmiş Milletler eski Büyükelçisi Nevaş Selam, Lübnan eski İçişleri Bakanı Raya el-Hasan'ın yanı sıra ABD ve Katar ile iyi ilişkilere sahip olan ve birçok Körfez hükümeti için kamu politikaları konusunda danışman olarak çalışan mevcut Lübnan Çevre Bakanı Nasır Yasin yer almaktadır.

Katar heyetinin ziyareti, krizden çıkış yolu bulma çabaları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Riyad ve Washington ile koordineli olarak yürütülen bu çalışma henüz son bulmamıştır. Girişimlere Arap zirvesinden sonra devam edilecek olup, zirvede Franciye'nin isminin cumhurbaşkanlığı adaylığından çekilmesi için Beşar Esad'ın taahhütte bulunması konusunda Arap ülkelerinin ısrarcı olması beklenmektedir. Doha'nın, Arap Zirve-

si'nin ardından, devam eden bölgesel uzlaşmalardan yararlanmak ve Lübnan'daki siyasi boşluğu sona erdirmek için, Lübnan dosyasını takip eden beş ülkenin temsilcilerinin katılacağı bir toplantıya ay sonunda ev sahipliği yapması öngörülmektedir. Dolayısıyla, Fransa ve Suudi Arabistan'ın Lübnan konusundaki fikir ayrılıklarından yararlanan Doha, inisiyatifi yeniden eline almaktadır. Paris ise Franciye'ye verilecek cumhurbaşkanlığı karşılığında Riyad'ın reddetmekte olduğu Nevaş Selam'a başbakanlık verilmesini önermektedir.

Katar hem İran ve hem de ABD ile olan güçlü ilişkilerinin yanı sıra Suudi Arabistan ile koordinasyon içinde olmasından da faydalanarak, birkaç ay süren hareketsiz bir dönemin ardından çalışmalarına yeniden ivme kazandırmaktadır. Özellikle Riyad, Doha ve Washington, Paris'in teklifini reddetme konusunda görüş birliği içerisindedir. Katar'ın, İran ve Şam rejimleriyle gerçekleştirdiği yakınlaşmaya rağmen Suudi Arabistan'ın pozisyonunun değişmeyeceğine inanılmaktadır. Bununla birlikte, Lübnan'daki mevcut güç dengesi iki tarafa da kendi adayını empoze etme olanağı tanımamaktadır. Bu durum ise taraflar arasında bir uzlaşma sağlanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Sonuç olarak Katar, 2008 yılında ülke yeniden iç savaşın eşiğine gelirken izlediği yapıcı ve aktif arabuluculuk tavrına benzer şekilde Lübnan'daki yürütme krizini sonlandırmak amacıyla hem uluslararası hem de yere aktörler ile hassas diplomasi girişimlerini sürdürmektedir. ■